

Rapport

Sport in collegeprogramma's 2022-2026

Sport in collegeprogramma's 2022-2026

Met ondersteuning van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Mulier Instituut

Nathan Geurink

Remco Hoekman

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 20 november 2023

www.mulierinstituut.nl

info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Afkortingen

GALA	Gezond en Actief Leven Akkoord
JOGG	Jongeren op Gezond Gewicht
POS	Platform Ondernemende Sportaanbieders

Inhoudsopgave

Sport in collegeprogramma's 2022-2026

Samenvatting	5
1 Inleiding	8
1.1 Achtergrond	8
1.2 Doelstelling	8
1.3 Methoden	8
2 Sportvermelding in collegeprogramma's	10
2.1 Sportparagraaf	10
2.2 Sportvermelding	12
2.3 Politieke kleur	14
3 Resultaten	16
3.1 Verwevenheid met andere sectoren	16
3.2 Sportthema's	20
4 Conclusie & aanbevelingen	29
4.1 Sportvermelding	29
4.2 Ontwikkeling naar sport- én beweegbeleid	29
4.3 Sport in andere beleidsterreinen	30
4.4 Thema's binnen het sportbeleid	30
4.5 Sportakkoord	32
4.6 Tot slot	32
Bronnen	35

Sport in gemeentelijke collegeprogramma's

Inleiding

Dit rapport is het vierde in een reeks van studies naar de positie van sport in gemeentelijke collegeprogramma's (start 2010). In samenwerking met Vereniging Sport en Gemeenten voeren we hiervoor na afloop van gemeenteraadsverkiezingen analyses uit van lokale collegeprogramma's. Hiermee bieden we een goed beeld van de inbedding van sport in het lokale beleid en de ontwikkelingen hierin over de tijd.

Probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te bieden in de rol van sport in de collegeprogramma's 2022-2026 van gemeenten en de veranderingen hierin ten opzichte van vier, acht en twaalf jaar terug.

Hiervoor hebben we een eerste kwantitatieve analyse uitgevoerd van 274 collegeprogramma's en vervolgens een verdiepende kwantitatieve en kwalitatieve analyse van een representatieve selectie van 104 collegeprogramma's.

Bij de eerste kwantitatieve analyse onderzochten we in welke mate 45 sport- (en beweeg)gerelateerde termen voorkomen. Bij de verdiepende kwantitatieve analyse keken we in welke mate een aparte sportparagraaf terugkomt en in hoeverre sport wordt genoemd in paragrafen van andere beleidsterreinen.

Vervolgens hebben we een kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd om uitspraken te kunnen doen over de inhoudelijke beleidsaandacht voor sport en bewegen.

Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de analyses stellen we het volgende vast:

- In vrijwel alle collegeprogramma's wordt sport genoemd. De aandacht voor sport in de collegeprogramma's is hiermee toegenomen ten opzichte van eerdere jaren.
- Het aandeel collegeprogramma's met een aparte sportparagraaf is afgenomen. Daarentegen is het aandeel collegeprogramma's waarin sport aandacht krijgt in andere paragrafen sterk toegenomen. Dit wijst op een toegenomen integrale benadering van beleid.
- De aandacht voor sportaccommodaties is afgenomen vergeleken met voorgaande jaren. Deze ontwikkeling is met name zichtbaar in grotere gemeenten. In kleinere gemeenten is nog wel relatief veel aandacht voor sportaccommodaties, vooral vanuit het perspectief van leefbaarheid in kleine kernen.
- Bewegen is het meest genoemde sportgerelateerde woord. Dit past bij de groeiende aandacht voor gezondheidsdoelen binnen het sport- en beweegbeleid.

- Sport komt vooral terug in paragrafen over gezondheid en sociaal domein. Daarnaast wordt sport genoemd in het kader van armoedebeleid, vanuit regelingen die bestaan om deel te nemen aan sport. Bij veiligheid komt sport soms terug in relatie tot ondermijning en tegengaan van criminaliteit. In wat grotere mate komt sport terug bij paragrafen over openbare ruimte, gebiedsontwikkeling en wonen, met aandacht voor het belang en de betekenis van ruimte voor sport en bewegen. Bij onderwijs speelt de facilitering van bewegingsonderwijs een rol.
- Inzoomend op het sportbeleid gaat het vooral over de belangrijke rol van sportverenigingen en (exploitatie) van sportaccommodaties. De ondernemende sportaanbieder komt nagenoeg niet aan de orde in de collegeprogramma's. Sporten en bewegen in de openbare ruimte is wel een veelvuldig terugkerend onderwerp.
- De toegankelijkheid van sportaccommodaties staat bij veel gemeenten op de radar. De aandacht voor de verduurzaming van sportaccommodaties lijkt daarentegen op basis van de collegeprogramma's wat te zijn afgenomen ten opzichte van 2018.
- Een opkomend thema in het sport- en beweegbeleid is urban sports. Gemeenten zien hier een rol in het faciliteren van voorzieningen. Met name in grotere gemeenten is hier aandacht voor, maar ook bij enkele kleine en middelgrote gemeenten staat dit op de agenda.
- Samenwerking is een belangrijk thema binnen de sportparagraaf. Hiermee sluiten gemeenten aan op het sportakkoord. Het sportakkoord noemen ze in veel gevallen expliciet. De thema's in de collegeprogramma's sluiten met name aan op de thema's inclusief sporten en bewegen, vitale sport- en beweegaanbieders, van jongs af aan vaardig in bewegen en positieve sportcultuur uit het sportakkoord.

De aandacht voor sport en bewegen is dus verder toegenomen. Sport komt inmiddels in vrijwel elk collegeprogramma terug en het belang van sport wordt breed onderschreven.

De collegeprogramma's 2022-2026 bevatten minder vaak een aparte sportparagraaf, maar sport is beter ingebed in andere paragrafen. Vooral in paragrafen over gezondheid, sociaal domein en voorzieningen komt sport sterk naar voren. De aandachtverschuiving van de harde kant (sportaccommodaties) naar de zachte kant (sportstimulering, maatschappelijke waarde) is doorgezet.

Deze ontwikkelingen bieden een goede voedingsbodem voor de integrale plannen van aanpak die gemeenten moeten opstellen voor het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).

Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de achtergrond en doelstelling van het onderzoek. Daarnaast leggen we uit welke kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden we hebben toegepast om tot de resultaten te komen.

1.1 Achtergrond

Deze rapportage maakt onderdeel uit van een meerjarige reeks van studies naar de positie van sport in lokale collegeprogramma's. Sinds 2010 voert het Mulier Instituut in samenwerking met Vereniging Sport en Gemeenten na afloop van de gemeenteraadsverkiezingen analyses uit van de nieuwe lokale collegeprogramma's.

Na de rapportages in 2010 (Hoekman & Gijsbers, 2010), 2014 (Hoekman & Van der Bol, 2014) en 2018 (Hoekman & Reitsma, 2018) is dit rapport de vierde uitgave in de reeks,

In deze rapporten geven we een overzicht van de positie van sport in gemeentelijke collegeprogramma's. Hiermee ontstaat enerzijds een goed beeld van de inbedding van sport in het lokale beleid en anderzijds een overzicht van ontwikkelingen die in het sportbeleid te verwachten zijn voor de komende collegeperiode.

1.2 Doelstelling

Het doel van het onderzoek is om inzicht te bieden in de rol van sport in de collegeprogramma's 2022-2026 van gemeenten. Ook vergelijken we de bevindingen met de analyses van de collegeprogramma's van de bestuursperioden 2010-2014, 2014-2018 en 2018-2022.

1.3 Methoden

Voor dit onderzoek hebben we verschillende methoden toegepast.

We zijn gestart met een kwantitatieve analyse van de collegeprogramma's van 274 gemeenten. We hebben deze collegeprogramma's onderzocht op de mate waarin 45 sport- (en beweeg)gerelateerde termen erin voorkomen. De collegeprogramma's van 74 gemeenten konden we niet automatisch doorzoeken en hebben we daarom buiten beschouwing gelaten.

Vervolgens hebben we een representatieve steekproef getrokken voor meer diepgaande kwantitatieve analyses. Hiervoor selecteerden we 100 gemeenten op basis van inwoneraantal en regionale spreiding. Deze vulden we aan met de G4. Bij deze 104 geselecteerde collegeprogramma's hebben we onderzocht of ze een aparte sportparagraaf bevatten en in hoeverre sport wordt genoemd in paragrafen van andere beleidsterreinen.

Voor het tweede deel van het onderzoek hebben we een meer kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd van de 104 geselecteerde collegeprogramma's, om inhoudelijk iets te kunnen zeggen over de beleidsaandacht voor sport en bewegen.

De toegepaste methode voor deze verdiepende inhoudsanalyse is vergelijkbaar met eerdere jaren. De methode bij de kwantitatieve analyse verschilt wel met vorige jaren. Ten eerste hebben we de 45 zoektermen op bepaalde punten wat aangepast, passend bij het huidige beleidsjargon.

Ten tweede hebben we voor het eerst een kwantitatieve analyse uitgevoerd van alle beschikbare collegeprogramma's. Voorgaande jaren beperkten we dit tot de collegeprogramma's van de 104 geselecteerde gemeenten. Door het toepassen van een woordtelling-algoritme konden we alle beschikbare collegeprogramma's geautomatiseerd laten doorzoeken op de 45 geselecteerde zoektermen.

Of sprake is van een sportparagraaf, hebben we wel op vergelijkbare wijze met voorgaande jaren onderzocht bij de 104 geselecteerde gemeenten.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 presenteren we de resultaten van de kwantitatieve analyse. Hierbij gaan we onder andere in op de mate waarin collegeprogramma's eigen sportparagrafen bevatten en op de meest genoemde sporttermen. We vergelijken daarbij de onderzoeken van 2010, 2014, 2018 en 2022, maar we besteden ook aandacht aan verschillen tussen kleine en grote gemeenten.

In hoofdstuk 3 presenteren we de resultaten van de kwalitatieve analyse. Hierbij hebben we aandacht voor de context van de sporttermen. We bespreken daarin op welke thema's de accenten liggen en werken die thema's verder uit. Hierbij nemen we ook de ontwikkelingen ten opzichte van 2010, 2014 en 2018 en de verschillen tussen kleine en grote gemeenten mee.

In het laatste hoofdstuk geven we een korte beschouwing op de aandacht voor sport in de collegeprogramma's van Nederlandse gemeenten.

Sportvermelding in collegeprogramma's

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van de kwantitatieve analyse. Bij deze analyse hebben we 274 collegeprogramma's doorzocht op 45 zoektermen (zie bijlage 1). Daarnaast hebben we voor de selectie van 104 collegeprogramma's onderzocht of deze een aparte sportparagraaf bevatten.

In paragraaf 2.1 geven we weer in hoeveel procent van de collegeprogramma's sport genoemd wordt en hoeveel procent van de collegeprogramma's een eigen sportparagraaf heeft. Dit specificeren we verder in categorieën gemeenten op basis van inwonersaantal.

Paragraaf 2.2 bevat een overzicht van de meest genoemde sportgerelateerde termen in alle 274 geanalyseerde collegeprogramma's en per categorie gemeenten op inwonersaantal.

In paragraaf 2.3 geven we voor de selectie van 104 collegeprogramma's per politieke partij aan in hoeverre er aandacht is voor sport in de colleges waar zij onderdeel van uitmaken.

2.1 Sportparagraaf

Het aandeel collegeprogramma's waarin sport genoemd wordt is deze periode verder gestegen (tabel 2.1). Vrijwel elk gemeentelijk collegeprogramma (99%) bevat nu het woord 'sport'.

Opvallend is dat het aandeel collegeprogramma's met een aparte sportparagraaf voor het eerst is gedaald. Een mogelijke verklaring hiervoor is de toegenomen integraliteit van beleid rondom sport, waardoor sport vaker onderdeel uitmaakt van paragrafen over andere beleidsterreinen.

Sport maakt bijvoorbeeld deel uit van plannen voor het gemeentelijk gezondheidsbeleid, zoals het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport ook stimuleert met het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Richting gemeenten is dit vertaald naar een brede specifieke uitkering voor een integraal plan waarin sport en gezondheid samenkomen.

Tabel 2.1**Collegeprogramma's met aparte sportparagraaf en sportvermelding**

(in procenten)

	2010	2014	2018	2022
Aparte sportparagraaf	63	63	73	69
Sport genoemd	89	91	98	99

Bron: Collegeprogramma's 2022-2026 Nederlandse gemeenten, verzameld door VSG; Hoekman & Gijsbers, 2010; Hoekman & Van der Bol, 2014; Hoekman & Reitsma, 2018. Analyse en bewerking: Mulier Instituut.

Net als bij de voorgaande drie collegeperiodes is de kans dat sport uitgebreid benoemd wordt groter in het collegeprogramma van een grotere gemeente (zie tabel 2.2 en 2.3).

De stijging van het aandeel collegeprogramma's met een aparte sportparagraaf zet door in grotere gemeenten, maar bij kleine en middelgrote gemeenten daalt dit aandeel juist. Dit lijkt (in ieder geval deels) te verklaren door de toegenomen integraliteit op gezondheids- en voorzieningenbeleid. Sport is regelmatig onderdeel van een bredere integrale paragraaf gezondheid, sociaal domein of voorzieningen.

Tabel 2.2**Collegeprogramma's met aparte sportparagraaf – categorieën inwonersaantal**

(in procenten)

	2010	2014	2018	2022
<25.000 inwoners	51	54	70	66
25.000-70.000 inwoners	57	61	71	62
70.000-250.000 inwoners	86	67	79	88
>250.000 inwoners (G4)	100	100	100	100

Bron: Collegeprogramma's 2022-2026 Nederlandse gemeenten, verzameld door VSG; Hoekman & Gijsbers, 2010; Hoekman & Van der Bol, 2014; Hoekman & Reitsma, 2018. Analyse en bewerking: Mulier Instituut.

De daling van het aandeel aparte sportparagrafen in kleinere gemeenten betekent niet dat sport minder genoemd wordt in de collegeprogramma's van deze gemeenten. Integendeel, de stijging van het aandeel collegeprogramma's waarin sport genoemd wordt zet door (tabel 2.3). Er zijn inmiddels bijna geen gemeenten meer waarbij sport niet in het collegeprogramma voorkomt.

Tabel 2.3**Sport genoemd in collegeprogramma's – categorieën inwonersaantal**
(in procenten)

	2010	2014	2018	2022
<25.000 inwoners	84	75	97	99
25.000-70.000 inwoners	86	94	98	100
70.000-250.000 inwoners	100	100	100	100
>250.000 inwoners (G4)	100	100	100	100

Bron: Collegeprogramma's 2022-2026 Nederlandse gemeenten, verzameld door VSG; Hoekman & Gijsbers, 2010; Hoekman & Van der Bol, 2014; Hoekman & Reitsma, 2018. Analyse en bewerking: Mulier Instituut.

2.2 Sportvermelding

Vergelijking met 2010, 2014 en 2018

Net als in de voorgaande analyses hebben we een top tien opgesteld van de sporttermen die in collegeprogramma's worden genoemd (zie tabel 2.4). In de tweede kolom van de tabel geven we weer welk percentage van de onderzochte gemeenten deze term noemt. In de derde kolom staat hoe vaak de term in totaal wordt genoemd.

Bewegen is het meest genoemde sportgerelateerde woord in 2022. Zowel het aantal keer dat het voorkomt als het aandeel collegeprogramma's waarin het genoemd wordt is fors gestegen. Dit sluit aan bij de bredere ontwikkeling in het sportbeleid, waarin bewegen een grotere plek inneemt vanwege de grotere focus op sport en bewegen als middel voor gezondheidsbevordering. Ook de opkomst van het woord vitaal is aan deze ontwikkeling te relateren.

Sportaccommodatie is nog steeds de nummer 2 in de lijst, al komt dit woord in 2022 relatief minder vaak voor dan in 2018. In 2014 was sportaccommodatie nog het meest genoemde sportgerelateerde woord. De daling in het aandeel collegeprogramma's waarin het genoemd wordt is ook zichtbaar voor andere woorden die gaan over de huisvesting van de sport, zoals zwembad, sportpark en sporthal.

Tabel 2.4**Tien meest genoemde sporttermen in collegeprogramma's in 2022 en 2018**

(in procenten en in absolute getallen)

	Totaal gemeenten 2022		Totaal gemeenten 2018		
	(n=274)		(n=274)		
	%	Aantal*		%	Aantal*
Bewegen**	84	1113	Sportvereniging	79	284
Sportaccommodatie***	54	300	Sportaccommodatie***	75	210
Vitaal	48	319	Bewegen**	62	224
Sportvereniging	47	248	Zwembad	39	91
Zwembad	32	195	Speelplein	39	70
Club	28	151	Toegankelijkheid	26	36
Sporthal	19	87	Sportpark	24	49
Sportpark	19	84	Sportstimulering	24	35
Sportieve	15	45	Sporthal	21	43
Buurtsportcoach	14	57	Sportevenementen	20	32

Bron: Collegeprogramma's 2022-2026 Nederlandse gemeenten, verzameld door VSG; Hoekman & Gijsbers, 2010; Hoekman & Van der Bol, 2014; Hoekman & Reitsma, 2018. Analyse en bewerking: Mulier Instituut.

- * Termen kunnen meerdere keren voorkomen per collegeprogramma.
- ** Bewegen en beweging hebben we samengevoegd onder bewegen.
- *** Sportaccommodatie en sportvoorziening hebben we samengevoegd onder sportaccommodatie.

Als we kijken naar de top tien per categorie gemeentegrootte, zien we veel dezelfde woorden terugkomen, maar ook verschillen tussen de gemeenten.

Kleine gemeenten noemen vaker (typen) sportaccommodaties in hun collegeprogramma dan grotere gemeenten (zie tabel 2.5). Maar de G4 noemen (typen) sportaccommodaties ook vaak. Alleen het woord zwembad ontbreekt in de top tien van de G4.

Binnen gemeenten met diverse kleinere kernen gaat het vaak over de vraag hoe ze (sport)voorzieningen in stand kunnen houden. Hierbij noemen ze vaak multifunctioneel gebruik van voorzieningen, zodat deze zowel voor sport en bewegen als voor andere doeleinden gebruikt kunnen worden.

Het woord vitaal staat duidelijk hoger in de top tien bij kleinere gemeenten. Zoals je zou verwachten, is topsport daarentegen een term die vooral terugkomt bij de grotere gemeenten.

Tabel 2.5

Tien meest genoemde sporttermen in collegeprogramma's naar omvang van gemeente
(in absolute aantallen)

<25.000 inwoners (n=86)		25.000-70.000 inwoners (n=135)		70.000- 250.000 inwoners (n=46)		>250.000 inwoners (n=4)	
Bewegen	283	Bewegen	490	Bewegen	300	Bewegen	40
Vitaal	120	Vitaal	142	Sportvereniging	120	Sportvereniging	25
Sportaccommodatie	67	Zwembad	108	Sportaccommodatie	74	Sportaccommodatie	16
Sportvereniging	59	Sportvereniging	106	Zwembad	57	Topsport	10
Club	33	Club	68	Vitaal	54	Sportpark	5
Sporthal	33	Sportpark	44	Club	48	Sporthal	4
Zwembad	28	Sporthal	36	Topsport	28	Sportevenement	4
Sportpark	24	Buurtsportcoach	33	Sportieve	15	Vitaal	3
Buurtsportcoach	17	Sportbeleid	23	Sporthal	14	Sportdeelname	2
Sportbeleid	16	Speelvoorziening	22	Bewegingsonderwijs	14	Club	2

Bron: Collegeprogramma's 2022-2026 Nederlandse gemeenten, verzameld door VSG; Hoekman & Gijsbers, 2010; Hoekman & Van der Bol, 2014; Hoekman & Reitsma, 2018. Analyse en bewerking: Mulier Instituut.

2.3 Politieke kleur

Sinds 2014 kijken we bij de analyse van gemeentelijke collegeprogramma's ook naar een eventuele relatie van de samenstelling van het college met de aandacht voor sport in collegeprogramma's. Per politieke partij analyseren we in hoeverre sport is ingebed in de programma's van de colleges waar ze onderdeel van zijn.

Tegenwoordig zijn in veel gemeenteraden lokale partijen sterk vertegenwoordigd. In deze analyse hebben we de lokale partijen samengenomen, omdat het onmogelijk is om deze allemaal apart mee te nemen of om ze te categoriseren op basis van politieke stroming.

De SP is de enige partij die in elke coalitie waarvan deze deel uitmaakt, beschikt over een collegeprogramma met een aparte sportparagraaf (tabel 2.6). Maar het gemiddelde aantal keer dat sport in de programma's genoemd wordt waar de SP aan meegeschreven heeft, is juist het kleinst.

In 2018 was de ChristenUnie de partij die het vaakst deel uitmaakte van een coalitie met een aparte sportparagraaf. In 2014 was dit GroenLinks. Opvallend is dat de ChristenUnie nu de partij is die – alleen of in combinatie met de SGP (SGP/CU) – het minst vaak in een coalitie zit met een aparte sportparagraaf.

In de collegeprogramma's van coalities met de VVD wordt sport het vaakst genoemd.

Tabel 2.6**Aandacht voor sport naar politieke partij**

(in procenten en absolute aantallen)

	Aparte sportparagraaf	Gemiddelde sportvermelding
	%	Aantal
CDA (N=45)	64	17
ChristenUnie (N=14)	50	15
D66 (N=40)	65	19
GroenLinks (N=29)	83	22
Lokale partijen (N=103)	73	13
PvdA (N=34)	74	22
SGP (N=9)	89	13
SGP/CU (N=3)	33	13
SP (N=5)	100	9
VVD (N=41)	73	31
CDA (N=45)	64	17

Bron: Collegeprogramma's 2022-2026 Nederlandse gemeenten, verzameld door VSG; Hoekman & Gijsbers, 2010; Hoekman & Van der Bol, 2014; Hoekman & Reitsma, 2018. Analyse en bewerking: Mulier Instituut.

Resultaten

In dit hoofdstuk gaan we in op de context waarin sport terugkomt in collegeprogramma's. Paragraaf 3.1 gaat over de manier waarop sport terugkomt in andere paragrafen van collegeprogramma's dan de sportparagraaf. In paragraaf 3.2 onderscheiden we de specifieke thema's van sportbeleid die in de collegeprogramma's staan.

Hiervoor hebben we een inhoudsanalyse gedaan van de collegeprogramma's van 104 gemeenten. 100 van deze gemeenten hebben we gekozen op basis van een representatieve verdeling over de categorieën <25.000 inwoners, 25.000-70.000 inwoners en 70.000-250.000 inwoners. Daarbij hebben we ook rekening gehouden met de spreiding van gemeenten door het land. Naast deze 100 gemeenten hebben we de inhoud van de collegeprogramma's van de G4 geanalyseerd.

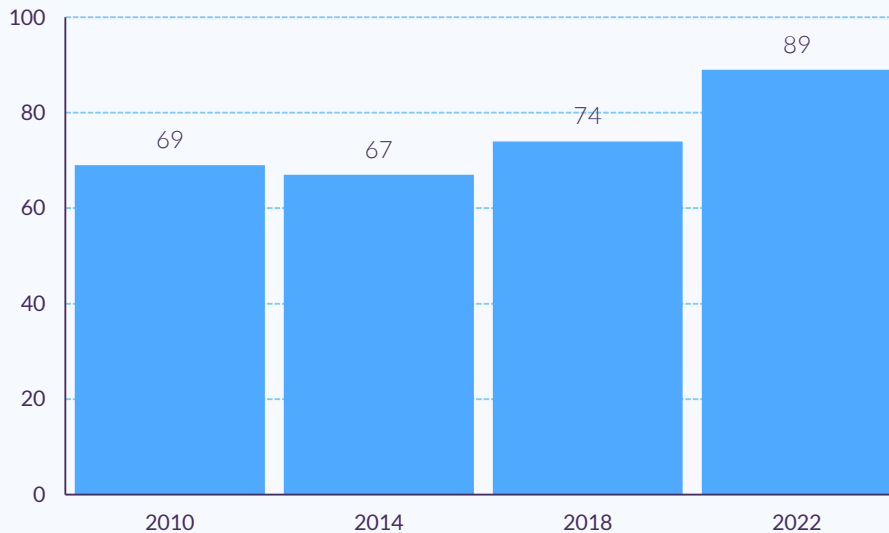
3.1 Verwevenheid met andere sectoren

In de analyses van de collegeprogramma's van 2010, 2014 en 2018 werd al duidelijk dat sport ook vaak terugkomt in de bespreking van andere beleidsterreinen. In de collegeprogramma's 2022-2026 is dit nog vaker het geval dan voorheen: in 89 procent van de collegeprogramma's is aandacht voor sport in paragrafen van andere beleidsterreinen. Dit is een forse stijging ten opzichte van 2010, 2014 en 2018 (67 tot 74 procent; zie figuur 3.1).

Figuur 3.1

Aandacht voor sport in collegeprogramma's bij het bespreken van andere beleidsterreinen in 2010, 2014, 2018 en 2022

(in procenten van gemeenten, n=104)

Bron: Collegeprogramma's 2022-2026 Nederlandse gemeenten, verzameld door VSG; Hoekman & Gijsbers, 2010; Hoekman & Van der Bol, 2014; Hoekman & Reitsma, 2018. Analyse en bewerking: Mulier Instituut.

Gezondheid en sociaal domein

Sport wordt vaak genoemd in hoofdstukken over gezondheid, zorg, welzijn en sociaal domein vanwege de positieve gezondheidseffecten. Veel coalities geven aan dat sport bijdraagt aan preventie: het beschermen van de gezondheid. Zo schrijft het college van Emmen: 'We stimuleren een gezonde leefstijl, want gezondheid is een groot bezit. Het aanleren van een gezonde leefstijl begint al op jonge leeftijd. Sporten en gezonde voeding zijn hierbij essentieel en moet voor iedereen haalbaar zijn.'

Dit preventiebeleid valt vaak onder het sociaal domein, maar in meerdere collegeprogramma's staat dat dit wordt gekoppeld aan onder meer het sportbeleid.

***'Goed sociaal beleid begint bij preventie. Op gezondheid, op financiële huishouding, op verslaving, op huisvesting. We zoeken naar slimme koppelingen tussen fysiek en sociaal, waarbij ook cultuur, sport en onderwijs nadrukkelijk worden meegenomen.'* (Doetinchem)**

Een deel van de gemeenten benoemt hierbij ook duidelijk de rol van de sport(vereniging) in integrale samenwerking en vroegsignalering, zodat jongeren bijvoorbeeld minder snel in de specialistische jeugdhulp terecht komen.

Armoedebelid

Ook in armoedebelid komt sport soms terug. Hierbij wordt vooral gerefereerd aan regelingen waarmee inwoners, voornamelijk kinderen, financiële steun krijgen om deel te nemen aan sport. Een veelgenoemd voorbeeld is het Jeugdfonds Sport en Cultuur, maar ook minimaregelingen van de gemeente zelf komen veel voor. Ook in Eemsdelta is dit het geval: 'Er is extra aandacht voor kinderen in armoede. Door de diverse regelingen kunnen ze meedoen aan sport en cultuur.' Sport is een onderdeel van het maatschappelijk leven waar gemeenten ook mensen in armoede onderdeel van willen laten uitmaken.

***'Armoede gaat ook over niet optimaal deel kunnen nemen aan het maatschappelijk leven, omdat er geen geld is voor de sportclub, muziekvereniging of school- activiteiten.'* (Drechterland)**

Daarnaast zien gemeenten een rol voor de sportverenigingen in het armoedebelid, met name als het gaat om informeren. 'In Drechterland is een goede minimaregeling die we in stand willen houden. We vinden het belangrijk dat scholen en sportverenigingen weten dat deze regelingen voor kinderen bestaan, zodat zij ouders hier op kunnen attenderen. Doel moet zijn dat alle kinderen mee kunnen doen in onze samenleving.'

Veiligheid

In enkele collegeprogramma's staat dat de gemeente in samenwerking met de sport werkt aan het tegengaan van criminele ondermijning en het creëren van (een gevoel van) veiligheid.

***'De gemeente heeft de inwoners en lokale organisaties nodig om het veiligheidsgevoel te vergroten en overlastsituaties aan te pakken. Nieuwe initiatieven voor samenwerking tussen bewoners, ondernemers, sportclubs, politie en gemeente worden ondersteund.'* (Huizen)**

Daarnaast beschrijven sommige colleges dat sport jongeren weg kan houden van criminaliteit. Met name sportverenigingen kunnen hier volgens hen een rol in spelen.

Mobiliteit en verkeer

Sport komt ook regelmatig terug in paragrafen over mobiliteit en verkeer. Vooral fietsen van en naar de sportvereniging en andere sportfaciliteiten, en fietsen en wandelen in de openbare ruimte. De aandacht gaat daarbij uit naar een kwalitatief hoogstaand netwerk van fiets- en wandelpaden richting sportvoorzieningen en de veiligheid van verkeersknooppunten.

***'Bij het ontwerpen van de openbare ruimte zetten we in op een benadering waarin het gebruik van de fiets vanzelfsprekend aantrekkelijker is dan de auto. Hierbij hebben we specifiek aandacht voor jeugd die van en naar school en sport gaat.'* (Baarn)**

Recreatie en toerisme

In diverse collegeprogramma's worden sportvoorzieningen als recreatievoorzieningen benoemd. Het gaat daarbij vaak om fiets-/wandelpaden in de natuur en andere sportaccommodaties.

***'Naast het toerisme voor mensen van buiten Renswoude, zoals verblijfsrecreatie en dagrecreatie, zijn ook de recreatieve voorzieningen voor de eigen inwoners van belang. Het gaat dan niet alleen om wandel- en fietspaden. De coalitie wil goede sportaccommodaties faciliteren voor sporters en sportverenigingen en staat open voor nieuwe initiatieven van inwoners en verenigingen.'* (Renswoude)**

Naast voor de recreatie van inwoners uit de eigen gemeente zetten gemeenten sport- en beweefaciliteiten ook in om toeristen en recreanten van buiten de gemeente aan te trekken. Hierbij noemen ze naast de fiets- en wandelpaden de minder gebruikelijke sportvoorzieningen. Bijvoorbeeld in Zeewolde: 'We spannen ons in om een kitesurfspot bij Zeewolde te realiseren. We dragen eraan bij dat de randmeren bij Zeewolde bevaarbaar blijven voor de watersport. [...] We verbeteren de mogelijkheden voor binnendijkse watersport en watertoerisme.'

Openbare ruimte, gebiedsontwikkeling en wonen

Bij het inrichten van de openbare ruimte wordt sport in collegeprogramma's regelmatig genoemd als een van de onderdelen waarmee de gemeente rekening houdt. In het collegeprogramma van Dongen staat bijvoorbeeld: 'Bij het ontwerpen van de openbare ruimte, letten we op de multifunctionele inrichting zodat zoveel mogelijk openbare functies (zoals sporten, ontmoeten en verblijven) met elkaar kunnen worden gecombineerd.'

Ook bij gebiedsontwikkeling en wonen gaat het over sportvoorzieningen, zowel voorzieningen in de openbare ruimte als sportaccommodaties. In diverse gemeenten gaat het over de verdeling van (schaarse) ruimte. Sport heeft met name in de stedelijke gebieden stevige concurrentie van diverse andere bestemmingen voor ruimte.

***'Dat wil zeggen dat we de ruimte voor verschillende maatschappelijke opgaven, zoals de behoefte aan betaalbare woningen en tevens voorzieningen zoals sportvoorzieningen, scholen, recreatieve voorzieningen en zorgvoorzieningen, vinden binnen het bestaande bebouwde gebied.'* (Diemen)**

Sport wordt vaak meegenomen als onderdeel van een integraal woonbeleid. Zo ook in Borne: 'Wij leggen daarbij voor de komende jaren de focus tussen wonen en andere beleidsvelden, innovatie en betaalbaarheid, waarbij eveneens aandacht is voor een efficiënt gebruik van de ruimte, veiligheid, goede onderwijs- en sportvoorzieningen en een groene leefbare omgeving.'

Onderwijs

Sport en onderwijs worden in collegeprogramma's regelmatig aan elkaar gekoppeld. Hierbij gaat het vaak over de huisvesting van bewegingsonderwijs. In sommige gevallen gaat het ook over de personele invulling van bewegingsonderwijs.

'Het bewegingsonderwijs kan worden vormgegeven met ondersteuning door buurtsportcoaches en in samenwerking met sportverenigingen. Schoolpleinen, schoolgebouwen en sportvelden worden multifunctioneel gebruikt voor onderwijs, sport en kinderopvang.'

Daarnaast zijn er gemeenten die sport als onderdeel van een rijke schooldag benoemen.

Leefbaarheid

Met name in kleine gemeenten en gemeenten met meerdere (kleinere) kernen gaat het over het in stand houden van (sport)accommodaties om deze dorpen/kernen leefbaar te houden. Daarnaast gaat het hier regelmatig over multifunctioneel gebruik van (sport)accommodaties, bijvoorbeeld kantines van sportverenigingen die ook gebruikt worden als buurthuis. Colleges willen hiermee bijdragen aan sociale cohesie, maar dit heeft ook andere doeleinden, met name de financiële houdbaarheid van voorzieningen.

'Zeker is dat we in elk dorp een centrale voorziening willen (behouden). Daar kan een veelvoud aan functies en mensen worden gecombineerd zoals eenzaamheidsbestrijding, gezamenlijke eetmomenten, zorg, bewegingsactiviteiten en zelfs de gemeente met een loket.' (Borsele)

3.2 Sportthema's

In de vorige rapportage hebben we geconstateerd dat er in de collegeprogramma's van 2018-2022 een belangrijke ontwikkeling heeft plaatsgevonden ten opzichte van de twee voorgaande collegeprogramma's. Waar het grootste deel van de aandacht voor sport in 2010 en 2014 nog bij accommodaties lag, veranderde de focus in 2018 naar sportstimulering en de zachtere kant van de sport.

Deze ontwikkeling lijkt zich te hebben doorgezet op basis van de collegeprogramma's uit 2022. Daarnaast is de aandacht voor sportaccommodaties verder verbreed naar sportvoorzieningen, waarbij sport- en beweegvoorzieningen in de openbare ruimte een prominentere rol spelen in de collegeprogramma's dan in voorgaande jaren.

Belang van sporten en bewegen

In veel collegeprogramma's wordt het belang van sporten en bewegen benadrukt. Meerdere gemeenten benadrukken dat sport plezier brengt. Daarnaast dichten ze sport en bewegen een grote maatschappelijke waarde toe. Zo benoemen veel gemeenten de positieve effecten voor de fysieke en mentale gezondheid.

Verder is sport volgens veel collegeprogramma's belangrijk voor verbinding in de samenleving. Bijvoorbeeld Stichtse Vecht: 'Sport is belangrijk voor sociale cohesie en wederzijds begrip.'

Ten slotte wordt in sommige collegeprogramma's ook de rol van sport en sportverenigingen bij het opgroeien van kinderen en het samenleven met elkaar benoemd. Sport, en dan met name de sportvereniging (zie ook kopje sportverenigingen), heeft volgens deze programma's voordelen op het gebied van omgaan met verantwoordelijkheid en gezag, rekening houden met elkaar en het bijbrengen van normen en waarden.

Hiermee heeft de sport volgens sommige collegeprogramma's ook een rol in de ontwikkeling en opvoeding van kinderen. In het programma van Den Haag staat hierover bijvoorbeeld: 'Ze [sport en beweging, red.] kunnen kinderen en jongeren helpen in hun ontwikkeling, het leren samenwerken en aan regels houden en helpen normen en waarden bij te brengen.'

Veel gemeenten maken duidelijk de koppeling tussen sport en andere beleidsterreinen, zoals ook al te lezen was in paragraaf 3.1. In Barneveld geven ze bijvoorbeeld aan dat sport geen doel op zich is: 'Sport en bewegen worden in afstemming met andere beleidsterreinen ingezet als middel om andere sociaal-maatschappelijke doelen te bereiken.'

Gezondheid

Gezondheid is in collegeprogramma's een van de meest genoemde redenen om sport en bewegen te stimuleren. Dat zagen we al in de vorige paragraaf over de verwijzingen naar sport bij andere domeinen.

Maar ook in de sportparagraaf wordt een duidelijke verbinding gemaakt met gezondheidsaspecten. Zo zet Emmen sport en bewegen in voor positieve gezondheid: 'Sport verbindt en sport is gezond. Ons sportstimuleringsbeleid hebben we hoog in het vaandel staan. Positieve gezondheid is hierbij het uitgangspunt. Sport en bewegen is belangrijk om inwoners gezond en vitaal te houden.'

Gemeenten willen daarmee ook besparen op kosten voor zorg en het sociaal domein. Bijvoorbeeld in Hulst: 'Sport en bewegen willen we inzetten als preventief beleid om maatwerkvoorzieningen en extra zorgkosten te voorkomen.' Sport en bewegen komt hierbij vaak terug als onderdeel van een breder integraal gezondheidsbeleid.

'Daarnaast zien we kansen om onnodige zorg te voorkomen, want voorkomen is beter dan genezen. Dat doen we door onze inwoners te stimuleren en te verleiden tot een gezonde(re) levensstijl, waarbij goede voeding, voldoende bewegen, sporten en rookvrij opgroeien centraal staan.'
(Breda)

Zo wordt sport in sommige gemeenten gekoppeld aan het lokale preventieakkoord, zoals in Arnhem: ‘Samen met partners zoals onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven verbreden we het Arnhemse preventieakkoord. Daarin maken we afspraken over sport en bewegen, voeding, vitaliteit van ouderen en een gezonde leefstijl.’

Sport wordt ook genoemd in relatie tot het programma Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG). Bijvoorbeeld in Hattem: ‘Hattem is een JOGG gemeente, ook daar speelt sport een belangrijke rol, we willen een gezonde leefstijl bij onze jeugd blijven aanmoedigen. De succesvolle elementen uit het programma Gezonde Generatie 2040 nemen we over.’ Het JOGG-programma is een voorbeeld van integraal beleid waarbij meerdere beleidsterreinen betrokken zijn.

Sportverenigingen

In de programma’s benadrukt een deel van de colleges de rol van verenigingen in de maatschappij. Hierbij gaat het veelal om verenigingen in het algemeen, waar sportverenigingen een belangrijk deel van uitmaken. Het college van Rozendaal schrijft bijvoorbeeld: ‘Verenigingen hebben een belangrijke verbindende en maatschappelijke rol. Ze dragen bij aan (instandhouding van) gezondheid en welzijn. Waar mogelijk faciliteren we nieuwe initiatieven als ze passen binnen de kaders van het van gemeentewege vastgestelde subsidiebeleid.’

Daarnaast wordt de rol van verenigingen in de ontwikkeling van vaardigheden (voornamelijk bij de jeugd) genoemd, zoals in Brummen: ‘In een vereniging leer je samenwerken, leiding geven, klussen klaren en meningsverschillen oplossen. Een bloeiend verenigingsleven draagt daarmee bij aan vorming en een sterke samenleving.’

Verder gaat het in de collegeprogramma’s over vraagstukken en ontwikkelingen waar verenigingen mee te maken hebben. Het collegeprogramma van Weert geeft bijvoorbeeld aan welke vraagstukken bij de verenigingen spelen en hoe de gemeente daarmee om wil gaan.

***‘Om sport voor iedereen betaalbaar en toegankelijk te houden is het van belang om te investeren in vitale sportverenigingen. Begrotingen, aantal vrijwilligers, aantal (jeugd) leden en het onderhoudsniveau staan op sommige plekken onder druk. Om het sportlandschap in stand te kunnen houden, moeten verenigingen meer met elkaar samenwerken, met daarbij ook de mogelijkheid om op één locatie samen verder te gaan. De gemeente Weert wil de verenigingen ondersteunen, zodat zij ook in de toekomst van waarde kunnen blijven en toegankelijk en betaalbaar voor onze inwoners.’
(Weert)***

Ondernemende sportaanbieders

Qua sportaanbieders ligt de focus in de meeste collegeprogramma’s nog op verenigingen. In meerdere collegeprogramma’s gaat het wel over sportaanbieders in het algemeen, maar expliciete aandacht voor andere soorten sportaanbieders komt maar in een enkel collegeprogramma terug.

Amsterdam noemt ondernemende sportaanbieders als volgt: ‘Commerciële sportscholen/voetbalscholen betalen een hoger tarief voor huur van velden/ accommodaties van de gemeente Amsterdam. Ook stimuleren we een veilig en pedagogisch verantwoord sportklimaat, met name bij commerciële sportaanbieders die werken met minderjarigen.’

Sportaccommodaties: exploitatie, multifunctioneel gebruik en verduurzaming

Hoewel steeds vaker vooral de ‘zachte’ positieve gezondheidskant van sport wordt belicht, is er in veel collegeprogramma’s ook aandacht voor het ‘harde’ sportaccommodatiebeleid. Dat bleek ook al uit de telling van woorden in paragraaf 2.2. ‘Een goed sport- en accommodatiebeleid beïnvloedt de leefbaarheid van Druten op positieve wijze’, schrijft de coalitie van Druten.

In collegeprogramma’s gaat het vaak over investeringen in onderhoud en bouw van accommodaties, en soms over het al dan niet in stand houden van accommodaties. Hierbij wordt geregeld gerefereerd aan accommodatie- en huisvestingsplannen, zoals in Pijnacker-Nootdorp: ‘Voor de optimalisatie en uitbreiding van de sportaccommodaties in onze gemeente beschikken we over het Beheerplan Sportvelden 2020- 2023. Het Accommodatieplan Binnensport 2018 gaan we actualiseren.’

De impact van de stijging van de energieprijzen wordt ook in meerdere collegeprogramma’s genoemd. Het college van Deventer schrijft bijvoorbeeld: ‘Onze sportvoorzieningen en -zalen zijn belangrijk kapitaal voor onze sport- en gezondheidsambities. Het gebruik hiervan staat onder druk door de fors hogere energieprijzen. We ondersteunen in de verduurzaming van deze voorzieningen, kijken hoe we ze optimaal kunnen ondersteunen bij hun continuïteit en lobbyen landelijk voor ondersteuning en compensatie.’

In de ambities voor het sportaccommodatiebeleid komt ook vaak het verduurzamen van accommodaties naar voren. Dit is ook in Hellendoorn het geval: ‘Bij het beheer en exploitatie van gemeentelijke sportaccommodaties besteden we continu aandacht aan toekomstbestendigheid en energiebesparing.’

‘Waar zetten we tot 2026 op in?’

- Een duidelijk en geharmoniseerd tarievenbeleid voor de gemeentelijke sportvoorzieningen.***
- Instandhouden van de gemeentelijke sportaccommodaties waaronder het zwembad.***
- Een keuze in de optimale beheervorm van gemeentelijke sportaccommodaties vanuit de visie van laagdrempeligheid, nabijheid en toegankelijkheid. Omdat we optimaal met publiek geld willen omgaan wegen we de veranderende belastingwetgeving daarin mee.’ (Brummen)***

Exploitatie wordt in collegeprogramma’s vooral genoemd in de context van besparingen of in elk geval het voorkomen van (extreem) stijgende kosten. In het collegeprogramma

van Barneveld staat bijvoorbeeld: 'We gaan zuinig en efficiënt met onze middelen om en de bezettingsgraad van de accommodaties is daarbij belangrijk.' Sommige gemeenten onderzoeken hierbij mogelijkheden om de exploitatie van hun sportaccommodaties te optimaliseren.

Op het gebied van exploitatie gaat het in meerdere gemeenten ook over de samenwerking met andere partijen. In het collegeprogramma van Gennep staat bijvoorbeeld: 'De afgelopen jaren is er veel bereikt op het gebied van onze sportinfrastructuur. Daarvoor heeft de gemeente intensief samengewerkt met exploitanten en sportverenigingen. Op die weg willen we doorgaan.'

Voor een efficiënt gebruik van sportaccommodaties ziet bijvoorbeeld de gemeente Hillegom ook multifunctioneel gebruik als mogelijkheid: 'We stimuleren bij het ontwikkelen van sportvoorzieningen het multifunctionele gebruik door diverse verenigingen en initiatiefnemers van activiteiten.'

'We investeren dan ook in sportverenigingen onder de voorwaarde dat ze ernaar streven financieel gezond te zijn. We bespreken ook met ze dat ze hun accommodaties beschikbaar stellen voor buurtactiviteiten. En dat ze hun accommodaties verduurzamen, zodat de exploitatie goedkoper wordt.'
(Nijmegen)

Sporten en bewegen in de openbare ruimte

Uit onderzoek (Heijnen & Hoekman, 2020; Hoogendam, Ruikes & Hoekman, 2021) is al gebleken dat de behoefte aan en het belang en het aanbod van sport en bewegen in openbare ruimtes tijdens de coronacrisis zijn toegenomen. In meerdere gemeentelijke collegeprogramma's wordt deze ontwikkeling ook gesignaleerd, zoals in Breda: 'Tijdens de coronacrisis hebben we gemerkt hoe belangrijk ruimte voor recreatie, buiten sporten en spelen is.' Gemeenten ontwikkelen hier beleid op.

'We willen inspelen op deze ontwikkeling, door te zorgen voor voldoende voorzieningen die uitdagen om te bewegen. Dit kan variëren van skate- en stepvoorzieningen, goed onderhouden (rollatorvriendelijke) wandel- en fietspaden, tot mountainbikepaden en fitnesspleintjes. Nieuwe voorzieningen ontwerpen we samen met (potentiële) gebruikers.' (Nijkerk)

In sommige collegeprogramma's is ook aandacht voor sport- en speelplekken voor jonge kinderen, om te stimuleren dat zij buiten sporten en bewegen. De gemeente Heerde is hier een voorbeeld van: 'Lekker rennen en spelen in de natuur is gezond. Als Cittaslow¹ gemeente willen we dat onze jeugd in een gezonde en groene omgeving speelt en leert.

¹ Cittaslow is een internationale beweging/keurmerk van gemeenten met minder dan 50.000 inwoners die zich inzet voor leefomgeving, landschap, streekproducten, gastvrijheid, milieu, infrastructuur, cultuurhistorie en behoud van identiteit.

Daarom besteden we de komende jaren extra aandacht aan groene schoolpleinen en speelplekken.’

Urban sports

Met name de grotere steden besteden in hun collegeprogramma aandacht aan urban sports, met name door het faciliteren van voorzieningen: ‘Waalhalla is al jaren hét indoor skatecentrum van Nijmegen. Ook is onze stad sterk in (andere) urban sports. Dit levert een bloeiende jeugdcultuur op en stimuleert jongeren om te bewegen.’

Maar ook in enkele kleine en middelgrote gemeenten krijgt urban sports aandacht. Ook hier ligt de focus vooral op voorzieningen. In sommige gemeenten zijn er al concrete plannen om urban sportvoorzieningen te realiseren, terwijl andere gemeenten nog de behoefte aan het peilen is.

‘We willen sport- en spelmogelijkheden in de openbare ruimte bevorderen voor jong en oud, bijvoorbeeld door middel van de realisatie van uitdagende spelvoorzieningen zoals een urban sportterrein voor de oudere jeugd tussen 10 en 18 jaar.’ (Weert)

Topsport

Topsport benoemen vooral de grotere gemeenten, zoals ook al bleek uit de tellingen in paragraaf 2.2. In de teksten over topsport gaat het vooral over de sportvoorzieningen voor topsporters en de (inspirerende) rol van topsporters in de maatschappij. ‘Een topsportomgeving die de breedtesport inspireert’, staat in het Amsterdamse collegeprogramma.

Daarnaast geven coalities in hun collegeprogramma aan dat topsport de gemeente op de kaart zet, dat ze talentontwikkeling willen faciliteren en dat het inwoners (vooral jongeren) inspireert om het beste uit zichzelf te halen. Dergelijke voordelen bieden gemeenten aanleiding om topsport te faciliteren. Dit doen gemeenten voornamelijk via topsportvoorzieningen, zoals in Utrecht: ‘In Utrecht moet een plek zijn voor geschikt roei- en trainingswater, ook voor onze toproeiers.’

Veel kleinere gemeenten besteden geen aandacht aan topsport in hun collegeprogramma. Sommige kleinere gemeenten benoemen expliciet de keuze om in het sportbeleid niet op topsport te focussen. In het collegeprogramma van Best staat bijvoorbeeld: ‘De focus van de gemeente ligt op de breedtesport en amateurverenigingen, niet op topsport en professionele instellingen.’

Een enkele kleinere gemeente besteedt wel aandacht aan topsport, waarbij ze vaak de impact van de topsport op de breedtesport specifiek benoemen.

'We zijn niet voor niets 'n Gouden Plak: we onderscheiden ons in Friesland met de aanwezigheid van topsport. Hierdoor trekken we veel bezoekers en kunnen wij ook zelf van topsport genieten in onze vrije tijd. Dankzij de goede (top)sportvoorzieningen en de aanwezigheid van topsporters die een rolmodel kunnen zijn, zijn er meer kansen voor de breedtesport - de (amateur)sporten die door alle lagen van de bevolking worden beoefend.' (Heerenveen)

Evenementen

Ook evenementen worden vooral in de collegeprogramma's van grotere gemeenten benoemd. Door het organiseren van evenementen willen coalities onder andere aan de naamsbekendheid van de gemeente werken.

Daarnaast staat in enkele collegeprogramma's dat de gemeente ook de breedtesport hierin wil betrekken, zoals in Den Haag: 'Als we topsportevenementen organiseren in onze stad, zorgen we altijd voor verbinding met de breedtesport en andere activiteiten waarmee we ook kinderen die minder met sport in aanraking komen, laten meedoen en inspireren.'

Als kleinere gemeenten evenementen benoemen, geven ze vaak kort aan dat de gemeente zich hier ook mee bezighoudt. In de gevallen dat ze het uitgebreider beschrijven, is het vaak gericht op een specifieke sport, zoals in Woensdrecht: 'We gaan door met het promoten van Woensdrecht en de Brabantse Wal door het jaarlijks binnenhalen van grote sport- en wielerevenementen.'

Inclusief sporten en sportcultuur

In veel collegeprogramma's staat beschreven dat sport voor iedereen toegankelijk moet zijn. Fysieke toegankelijkheid van accommodaties krijgt hierbij de meeste aandacht. In Het Hogeland benoemen ze dat als volgt: 'We staan voor een kwalitatief hoogwaardig sportaanbod waar iedereen gebruik van kan maken. Deze voorzieningen moeten laagdrempelig, goed toegankelijk en bereikbaar zijn.' In de collegeprogramma's wordt vooral gerefereerd aan de toegankelijkheid van accommodaties voor mensen met een beperking.

Ook geven meerdere coalities in hun collegeprogramma aan dat ze racisme en discriminatie in de sport willen tegengaan. In Krimpen aan den IJssel is een sociaal veilige sport een van de ambities uit het collegeprogramma.

'Voor ons betekent een sociaal veilige omgeving dat iedereen zonder belemmering en veilig kan sporten, naar school kan gaan, kan werken en wonen. We beseffen dat voor mensen die sociale veiligheid niet altijd vanzelfsprekend is, bijvoorbeeld voor mensen met een LHBTI-achtergrond of mensen met een fysieke of psychosociale beperking. De gemeente neemt een leidende rol in het stimuleren van de dialoog over hoe de sociale veiligheid binnen Krimpen kan worden vergroot.' (Krimpen aan den IJssel)

Bij het benoemen van dit onderwerp staat vaak beschreven dat de gemeente hierover in gesprek gaat met sportaanbieders. Bijvoorbeeld in Eindhoven, waar ook de bredere sportcultuur aandacht krijgt: 'We zorgen voor een veilig en inclusief sportklimaat. We maken afspraken met sportverenigingen om het schelden en onheus bejegenen van scheidsrechters en sporters tegen te gaan. Respect voor elkaar en plezier in de sport moeten centraal staan. We helpen verenigingen met het bereiken van een brede doelgroep.'

Sportstimulering en doelgroepenbeleid

In veel collegeprogramma's staat het voornemen om zoveel mogelijk mensen te laten sporten. Specifieke doelgroepen in beweging krijgen die nu minder sporten is een veelgenoemd doel.

'We stimuleren sport- en beweegdeelname voor iedereen en in het bijzonder voor kwetsbare groepen. Hiervoor doen we bijvoorbeeld actief mee in het lokaal beweeg- en sportakkoord. Ook zetten we buurtsportcoaches in voor de verbinding tussen sport- en beweegaanbieders en verschillende inwonersgroepen.' (Heusden)

Veelgenoemde groepen waarop gemeenten inzetten zijn jongeren, ouderen en mensen met een beperking. Daarnaast wordt voor mensen met een kleine beurs veel verwezen naar financiële regelingen om deel te kunnen nemen aan sport, waarvan het Jeugdfonds Sport en Cultuur de bekendste en meest genoemde is.

Sportakkoord en samenwerking binnen de sportsector

Het collegeprogramma 2022-2026 is het eerste collegeprogramma waarin gemeenten de ervaringen met het Sportakkoord konden meenemen. Het Sportakkoord wordt in veel collegeprogramma's expliciet benoemd.

Het gaat vaak over de betrokkenheid van partijen bij het opzetten van een lokaal Sportakkoord. Zo ook in Berkelland: 'Het sluiten van het sportakkoord met 80 partijen is een voorbeeld van hoe beleid vanuit de samenleving kan komen, en niet in de eerste plaats vanuit de gemeente. Het sportakkoord krijgt een vervolg in een sportvisie.'

Veel gemeenten benadrukken de verbindingen tussen partijen die bij het lokale sportakkoord zijn gelegd. Diverse gemeenten geven aan nu de resultaten hiervan te verwachten. Zo heeft de coalitie van Zeewolde het over 'het sportakkoord dat tussen gemeente en sportverenigingen gesloten is, waarbij onder andere is vastgelegd dat sportverenigingen zich inspannen om activiteiten te organiseren voor inwoners. In deze periode gaan wij dit verzilveren.'

Meerdere coalities benoemen in hun collegeprogramma de ambitie om Sportakkoord en preventie(akkoord) beter te koppelen. Dit sluit aan bij de bredere ontwikkeling naar nog meer sport als middel voor gezondheidsbevordering en preventie. Die constateerden we eerder in dit rapport al en wordt ook vanuit het landelijk beleid gestimuleerd.

'We willen het lokale sportakkoord verbinden aan preventie. Op die manier spelen sportverenigingen een belangrijke rol in het voorliggend veld, waardoor de samenwerking tussen de organisaties in het voorliggend veld versterkt wordt en gemeentelijke doelen eerder behaald worden.' (Olst-Wijhe)

Meerdere gemeenten geven aan de samenwerking met en tussen de partijen in de sportsector belangrijk te vinden. Zij verwijzen daarbij ook vaak naar een sportraad of sportplatform waarin sportaanbieders overleggen. In het collegeprogramma van Huizen staat hierover: 'Het sportplatform als verbindend element tussen verenigingen blijft behouden.'

Daarnaast kan een sportraad de sportsector vertegenwoordigen in overleg met de gemeente, zoals in Koggenland: 'De Sportraad en de buurtsportcoach zijn van groot belang voor de sport in Koggenland. Dit gaan we continueren. De Sportraad is bovendien een belangrijke overlegpartner voor de gemeente.' Dit sluit aan bij het Sportakkoord, waarin verbinding in en rondom de sportsector een belangrijk ankerpunt is.

Conclusie & aanbevelingen

Uit de analyse van de gemeentelijke collegeprogramma's zijn interessante inzichten naar voren gekomen over de ambities van gemeenten voor de collegeperiode 2022-2026. In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste resultaten die uit de analyse naar voren zijn gekomen en plaatsen we deze in context.

4.1 Sportvermelding

De aandacht voor sport in collegeprogramma's blijft toenemen. In vrijwel alle collegeprogramma's wordt sport genoemd. Alleen in een enkele kleine gemeente is geen aandacht voor sport.

Het aandeel collegeprogramma's met een aparte sportparagraaf is wel wat afgenomen ten opzichte van 2018, vanwege een daling bij kleine en middelgrote gemeenten. Dit is te verklaren door de toegenomen integraliteit van sportbeleid, waardoor het vaker deel uitmaakt van een paragraaf gezondheid, sociaal domein of voorzieningen. Het aandeel collegeprogramma's waarin aandacht is voor sport in andere paragrafen is namelijk sterk toegenomen.

De toename van integraliteit die we vier jaar terug in de analyse van de collegeprogramma's 2018-2022 constateerden (Hoekman & Reitsma, 2018), heeft dus doorgezet. Dit past goed bij het beleid van de Rijksoverheid om maatregelen rondom positieve gezondheid meer integraal te benaderen via het nieuwe Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de bijbehorende brede specifieke uitkering richting gemeenten.

4.2 Ontwikkeling naar sport- én bewegbeleid

In de analyse van gemeentelijke collegeprogramma's uit 2018 constateerden we een aandachtsverschuiving van accommodaties naar sportstimulering. Uit de woordentelling voor de collegeprogramma's uit 2022 wordt duidelijk dat deze ontwikkeling is doorgegaan.

Sportaccommodatie is in 2022 nog steeds het op een na meest genoemde sportgerelateerde woord in collegeprogramma's, maar wordt relatief wel minder vaak genoemd dan in 2018. Ook typen sportaccommodaties, zoals zwembaden, sportparken en sporthallen, worden minder vaak genoemd dan voorheen.

Deze ontwikkeling is met name zichtbaar in de grotere gemeenten. In kleinere gemeenten is nog wel vaak aandacht voor het in stand houden van voorzieningen, waaronder sportaccommodaties, onder meer voor de leefbaarheid van kleinere dorpen.

Bewegen is het meest genoemde sportgerelateerde woord. Dit past bij de groeiende aandacht voor sport als middel, naast sport als doel. Hierbij speelt met name de relatie van sportbeleid met de gezondheidsdoelen een belangrijke rol. Om die te realiseren is

niet alleen sport, maar met name ook bewegen van belang om de beoogde gezondheidswinst te halen.

Uit de Monitor Lokaal Sportbeleid 2020 (Hoogendam, Ruikes en Hoekman, 2021) blijkt dat het sportbeleid na het eerste half jaar van de coronapandemie in Nederland al meer sport- en beweegbeleid werd. Door corona en de lockdowns is de nadruk meer komen te liggen op in beweging blijven in plaats van (competitief) sporten.

Het gezondheidsaspect, zowel fysiek als mentaal, werd tijdens lockdowns duidelijk de belangrijkste reden om te sporten en bewegen. Na de lockdowns lijkt dit te zijn behouden. De opkomst van het woord vitaal in collegeprogramma's is ook vanuit deze ontwikkeling te verklaren.

4.3 Sport in andere beleidsterreinen

Sport komt dus nog vaker voor in paragrafen over andere beleidsterreinen dan voorheen.

- Gezondheid en sociaal domein zijn de thema's waar sport het vaakst in terugkomt, als onderdeel van integraal preventiebeleid.
- Op het gebied van armoedebeleid noemen gemeenten regelingen waardoor ook mensen met een kleine beurs kunnen deelnemen aan sport, zodat zij volledig mee kunnen doen in de samenleving.
- Binnen het veiligheidsdomein wordt de sportsector beschreven als een van de samenwerkingspartners waarmee criminele ondermijning kan worden tegengegaan, (een gevoel van) veiligheid kan worden gecreëerd en jeugd kan worden weggehouden van de criminaliteit.
- In sommige paragrafen over mobiliteit en verkeer gaat het over veilige verkeerssituaties rondom sportverenigingen en andere sportfaciliteiten en het stimuleren van fietsen en wandelen in de openbare ruimte.
- Dit laatste is ook terug te zien in paragrafen over openbare ruimte, gebiedsontwikkeling en wonen, waarin aandacht is voor zowel sportvoorzieningen in de openbare ruimte als binnen- en buitensportaccommodaties.
- Bij het thema onderwijs gaat het regelmatig over de huisvesting van bewegingsonderwijs en soms ook over de personele invulling hiervan.
- Vooral in kleinere gemeenten komt sport terug in paragrafen leefbaarheid, waarbij het vooral gaat over het in stand houden van sportaccommodaties en het multifunctioneel gebruik daarvan.

4.4 Thema's binnen het sportbeleid

In veel collegeprogramma's staat dat sport plezier brengt en een grote maatschappelijke waarde heeft. Vooral de positieve effecten op de fysieke en mentale gezondheid, sociale verbinding in de samenleving, en de ontwikkeling van met name kinderen. In de paragrafen over sport wordt ook vaak de koppeling aan gezondheidsbeleid benoemd, met positieve gezondheid als uitgangspunt.

Sportaanbieders

De belangrijke rol van sportverenigingen in de maatschappij komt in diverse collegeprogramma's naar voren. Daarbij noemen gemeenten soms ook vraagstukken als dalende vrijwilligersaantallen en financiële problematiek, waarbij ze vaak een ondersteunende rol voor de gemeente schetsen.

Binnen de sportaanbieders ligt de focus van coalities nog steeds vooral op verenigingen. Ondanks de opkomst van het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS) worden commerciële en andersoortige sportaanbieders maar in een enkel collegeprogramma benoemd.

Sportvoorzieningen

Hoewel de aandacht voor accommodaties dus wat daalt, komt het onderwerp nog wel in veel collegeprogramma's terug. Hierbij gaat het voornamelijk over investeringen in onderhoud en bouw van accommodaties, en soms over het al dan niet in stand houden van accommodaties.

Ook exploitatie is een terugkerend onderwerp. Net als in 2018 gaat het weer over het verhogen van de bezettingsgraad, het stimuleren van multifunctioneel gebruik en de samenwerking met andere partijen, voornamelijk sportverenigingen en exploitanten. Ook voor verduurzaming van sportaccommodaties zijn er ambities, vaak in het licht van de ontwikkelingen van de energieprijzen, al lijkt voor verduurzaming iets minder aandacht te zijn dan in 2018.

Sporten en bewegen in de openbare ruimte is een veelgenoemd onderwerp. Het lijkt erop dat de coronacrisis hier een stevige impuls aan heeft gegeven. Een goed onderhouden netwerk van wandel- en fietspaden is bij veel gemeenten een speerpunt. Daarnaast gaat het bijvoorbeeld over de aanleg van fitnessvoorzieningen in de openbare ruimte en groene, beweegvriendelijke schoolpleinen en speelplekken.

Een opkomend thema in de collegeprogramma's is urban sports. Gemeenten zien hierbij vooral een rol voor zichzelf door het faciliteren van voorzieningen, zoals een skatebaan. Vooral in grotere steden staan ambities hierover beschreven, maar ook in enkele programma's van kleine en middelgrote gemeenten komt dit terug.

Topsport en evenementen

Ook op het gebied van topsport en evenementen zetten vooral de grotere steden ambities in hun collegeprogramma. Grotere gemeenten willen met name voorzieningen bieden voor topsporters en naamsbekendheid creëren via evenementen, waarbij ze soms ook de verbinding leggen met de breedtesport. In kleinere gemeenten is weinig aandacht voor topsport. Sommige kleinere gemeenten benadrukken dat de focus op de breedtesport en niet op topsport ligt.

Evenementen benoemen de kleinere gemeenten vaak kort of niet. Als het uitgebreider over evenementen gaat, gaat dit vaak om het organiseren van evenementen voor één specifieke sport waarop de gemeente zich wil profileren.

Iedereen mee laten sporten en bewegen

Op het gebied van inclusief sporten en sportcultuur gaat het vooral over de fysieke toegankelijkheid van sportaccommodaties voor mensen met een beperking. Maar ook het tegengaan van racisme en discriminatie en het creëren van een sociaal veilige omgeving komen regelmatig terug in de collegeprogramma's. De groeiende aandacht voor dit thema en de focus op dit thema vanuit het Sportakkoord lijken daarmee terug te zien in de gemeentelijke sportambities.

Om zoveel mogelijk mensen te laten sporten wordt in diverse collegeprogramma's ook aandacht besteed aan het in bewegen krijgen van specifieke doelgroepen. Voornamelijk jongeren, ouderen en mensen met een beperking zijn veelgenoemde doelgroepen, waarbij gemeenten voor de uitvoering van de ambities vaak naar buurtsportcoaches kijken. Daarnaast verwijzen ze voor mensen in armoede naar financiële regelingen vanuit de gemeente om te kunnen sporten.

Samenwerking en Sportakkoord

Samenwerking met partijen binnen de sportsector is nog steeds belangrijk in het sportbeleid. Hierbij gaat het vooral over samenwerking met exploitanten, verenigingen en een sportraad of sportplatform. Daarnaast wordt vaak verwezen naar het Sportakkoord.

4.5 Sportakkoord

In 2018 was het Nationaal Sportakkoord tijdens het opstellen van de collegeprogramma's nog in ontwikkeling of net pas gepresenteerd. De huidige collegeprogramma's zijn daarmee de eerste waarin gemeenten hun ervaringen met het Sportakkoord echt konden meenemen.

Het Sportakkoord wordt in veel collegeprogramma's expliciet benoemd, vaak als het gaat over de betrokkenheid van partijen in en rondom de lokale sportsector. De gelegde verbindingen vanuit het Sportakkoord kunnen volgens diverse gemeenten worden verzilverd.

De thema's inclusief sporten en bewegen, vitale sport- en beweegaanbieders, van jongs af aan vaardig in bewegen en positieve sportcultuur zijn duidelijk terug te zien in de collegeprogramma's.

Duurzame sportinfrastructuur en topsport die inspireert komen minder terug. Dit sluit aan bij de resultaten uit de monitoring van het Sportakkoord I, waaruit bleek dat topsport die inspireert in 68 procent van de lokale sportakkoorden niet aan bod kwam. Duurzame sportinfrastructuur was in een kwart van de lokale sportakkoorden geen speerpunt. In 58 procent van de sportakkoorden was er op dat thema maar enige tot geen voortgang geboekt (Hoogendam et al., 2022).

4.6 Tot slot

De aandacht voor sport is verder toegenomen. Sport komt inmiddels in vrijwel elk collegeprogramma terug en het belang van sport wordt hierbij vaak benadrukt. De

collegeprogramma's van 2022 bevatten minder vaak een aparte sportparagraaf dan in 2018, maar sport komt vaker terug in andere paragrafen. Vooral in paragrafen over gezondheid, sociaal domein en voorzieningen komt sport veel terug.

De aandachtsverschuiving van accommodaties naar sportstimulering lijkt doorgezet. Bewegen is nu het meest genoemde sportgerelateerde woord. Deze ontwikkelingen lijken een goede voedingsbodem voor de integrale plannen van aanpak die opgesteld moeten worden voor het GALA.

Bronnen

Heijnen, E., & Hoekman, R. (2020). *Gevolgen van de coronacrisis voor het gemeentelijk sportbeleid*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoekman, R., & Gijsbers, M. (2010). *Sport in collegeprogramma's: belangrijke bijzaak. Analyse van sport in collegeprogramma's gemeenten 2010-2014*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Hoekman, R., & Reitsma, M. (2018). *Sport in collegeprogramma's 2018-2022*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoekman, R., & van der Bol, P. (2014). *Sport in collegeprogramma's 2014: van armoedebeleid tot zelfredzaamheid*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoogendam, A., Geurink, N., de Kwaasteniet, R., van der Poel, H., Pulles, I., & Venneker, E. (2022). *Voortgang uitvoering lokale sportakkoorden: een goede basis voor vervolg*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoogendam, A., Ruikes, D., & Hoekman, R. (2021). *Monitor Lokaal Sportbeleid 2020*. Utrecht: Mulier Instituut.

